

**КОВИД-19 ЦАР ТАХЛЫН ДЭЛХИЙН УЛС ОРНУУДЫН ЭДИЙН ЗАСАГТ
ҮЗҮҮЛЖ БУЙ НӨЛӨӨЛӨЛ БА ХАРИУ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ҮР ДҮН**

(2020 оны 11-р сарын 30-ны байдлаар)

Д.Халиун, Р.Оргилмаа

АГУУЛГА

СУДАЛГААНЫ ТОЙМ

ЭДИЙН ЗАСГИЙН УНАЛТЫН ЦАР ХҮРЭЭ

БҮС НУТГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДЛЫН ТОЙМ (ТӨВ АЗИ)

ТӨВ АЗИ БҮС НУТАГ ДАХЬ ХАРИУ АРГА ХЭМЖЭЭ

IMF:ОЛОН УЛСЫН ВАЛЮТЫН САНГААС КОВИД-19 ЦАР ТАХЛЫН ЭСРЭГ
ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ АРГА ХЭМЖЭЭ

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

Удиртгал

Дэлхийн улс орнууд КОВИД-19 цар тахлын эсрэг тэмцэж байгаа энэ үед улс орнуудын Засгийн газрууд эрүүл мэнд, нийгэм, эдийн засгийн нөлөөллийг арилгах арга хэмжээ авч байна. Энэхүү тэмцэлд Олон улсын валютын сан, цар тахлыг арилгахын тулд идэвхтэй арга хэмжээ авч ажиллаж байна. Олон Улсын Валютын Сангаас КОВИД-19-н үед эдийн засгийн хямралд өртсөн орнуудад үзүүлж буй хөтөлбөр арга хэмжээ, эдийн засгийн уналтын цар хүрээг хэрхэн тодорхойлсныг судласан. Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагаас нэгтгэн гаргасан КОВИД-19 цар тахлын үед Улс орнуудын татварын бодлого арга хэмжээг хэрхэн авсан талаар энэхүү судалгаанд түүвэрлэн хүргэв.

Эдийн засгийн уналтын цар хүрээ

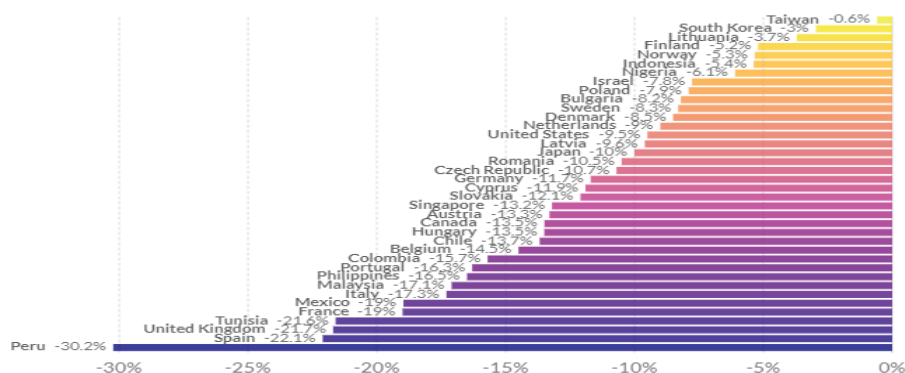
Доорх зурагт ДНБ-ий хамгийн сүүлийн үеийн мэдээлэл авах боломжтой 38 улс орны эдийн засгийн уналтын цар хүрээг 2020 оны 2-р улиралд (4-6-р сар) ДНБ-ний бууралтыг өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулж харуулав.

Economic decline in the second quarter of 2020

The percentage decline of GDP relative to the same quarter in 2019. It is adjusted for inflation.

Our World
in Data

+ Add country

Source: Eurostat, OECD and individual national statistics agencies

Note: Data for China is not shown given the earlier timing of its economic downturn. The country saw positive growth of 3.2% in Q2 preceded by a fall of 6.8% in Q1

CC BY

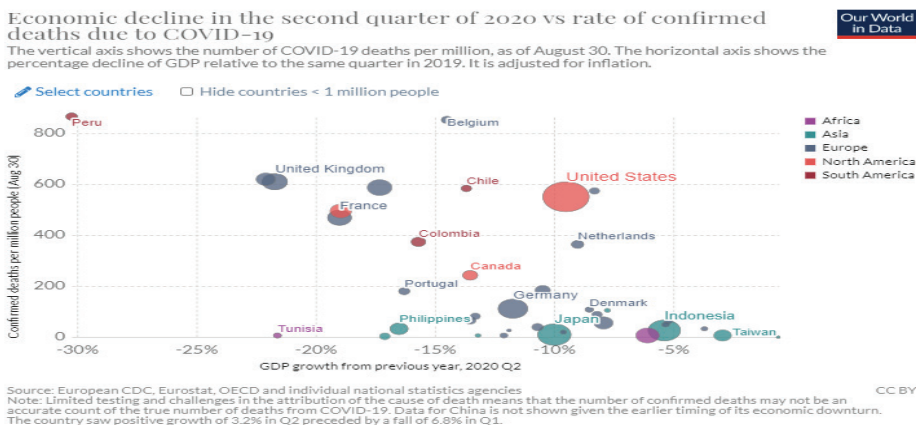
Зураг 1. 2020 оны 2-р улирлын эдийн засгийн үзүүлэлт, ДНБ-ний өмнөх оны мөн үетэй харьцуулсан бууралтын хэмжээ¹⁷⁶

Зарим улс орнуудад эдийн засгийн уналт нэлээд өндөр байгааг харж болох юм. Тухайлбал, Испани, Их Британи, Тунис хоёрдугаар улирлын эдийн засгийн гарцын хэмжээ өнгөрсөн оны мөн үеийнхээс 20 гаруй хувиар бага байна. Энэ нь эдгээр улсуудын өмнө бүртгэгдсэн улирлын уналтаас 4-5 дахин их байгаа юм. Перугийн хувьд жилийн уналт үүнээс ч илүү буюу 30% -иар буурчээ.

Харин бусад орнуудад эдийн засгийн үр нөлөө нь хамаагүй бага байгаа юм. Тухайлбал, Тайваньд ДНБ 2020 оны 2-р улиралд 2019 оны мөн үетэй харьцуулахад 1%-иас бага байна. Мөн Финланд, Литва, БНСУ зэрэг улс ДНБ-ийхээ 5%-иас бага хувиар буурсан байна.

Доорх зургийн хэвтээ тэнхлэгт ДНБ-ний өгөгдөл, босоо тэнхлэгийн дагуу нэг сая хүн амд ногдох КОВИД-19 нас баралтын тоог тус тус харуулав.

¹⁷⁶ Мөн тэнд

Зураг 2. 2020 оны 2-р улирлын эдийн засаг, ДНБ-ний өмнөх оны мөн үетэй харьцуулсан бууралтын хэмжээ /хэвтээ тэнхлэг/, КОВИД-19 нас баралтын хэмжээ 2020.08.30-ны байдлаар /босоо тэнхлэг/¹⁷⁷

Дээрхээс үзэхэд Перу, Испани, Их Британи зэрэг эдийн засгийн хамгийн хүнд уналтад орж буй улсуудад КОВИД-19 нас баралтын түвшин хамгийн өндөр байна. Эдийн засгийн сөрөг үр нөлөө бага Тайвань, Өмнөд Солонгос, Литва зэрэг улсуудад нас баралтын хувь мөн адил бага байгаа юм.

Дээрх зургаас харахад ДНБ-ийн хэмжээ ижил хэмжээнд буурсан орнуудад нас баралтын түвшин харилцан адилгүй байна. Тухайлбал, АНУ, Швед Улсуудыг Дани болон Польш Улстай харьцуулж үзвэл, дээрх улсын эдийн засгийн агшилт 8-9 хувь орчим байгаа бол нас баралт АНУ, Швед Улсад нэг сая хүн амд 5-10 дахин их бүртгэгдсэн байна.

КОВИД-19 нас баралтын түвшин болон эдийн засгийн цочролд олон хүчин зүйл нөлөөлж байгаа нь тодорхой бөгөөд цар тахлын тархалтыг хянах талаар улс орны Засгийн газруудаас авч хэрэгжүүлсэн бодлого, шийдвэрийн үр дүнг нэгтгэн дүгнэхэд хараахан эрт байгаа юм.

Дээрх үзүүлэлт, мэдээллийг дүгнэвэл таамаглаж байсанчлан хүмүүсийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эдийн засгаа хамгаалах хоёрын аль нэгийг сонгож буй явдал ажиглагдахгүй байна гэж үзэж болох юм. Эсрэгээр цар тахлын дэгдэлтийг үр дүнтэй хянаж, тогтоож буй улс орнууд хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалахын зэрэгцээ эдийн засгийн сөрөг үр нөлөөллийг бууруулах сайн, үр дүнтэй стратеги хэрэгжүүлж байна гэж үзэж болох юм.

Монгол Улсын хувьд¹⁷⁸ Оксфордын Их сургуулиас Монгол Улсын КОВИД-19 цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх чиглэлээр улс орнуудын Засгийн

¹⁷⁷ Мөн тэнд

¹⁷⁸ 2020 оны 9-р сарын байдлаар: ДНБ (үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон) 2020 оны эхний 9 сард урьдчилсан гүйцэтгэлээр оны үнээр 26.4 их наяд төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 953.5 (3.5%) тэрбум төгрөгөөр, 2010 оны зэрэгцүүлэх үнээр 12.7 их наяд төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 1.0 (7.3%) их наяд төгрөгөөр тус тус буурсан байна.

ДНБ-ий 7.3 хувийн бууралтад уул уурхай, олборлолтын салбарын нэмэгдэл өртөг 595.5 (20.7%) тэрбум төгрөгөөр, үйлчилгээний салбарын нэмэгдэл өртөг 401.4 (7.0%) тэрбум төгрөгөөр буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

ДНБ (эцсийн ашиглалтын аргаар тооцсон) оны үнээр 2020 оны эхний 9 сард 26.8 их наяд төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 372.7 (1.4%) тэрбум төгрөгөөр буурсан байна.

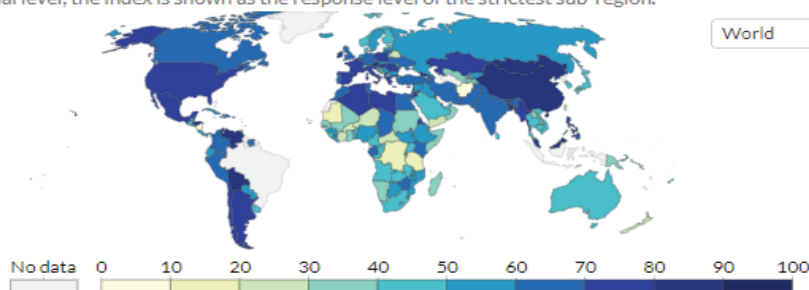
ДНБ-д 2020 оны эхний 9 сард эцсийн хэрэглээ 73.5 хувь, хөрөнгийн нийт хуримтлал 26.0 хувь, цэвэр экспорт 0.5 хувийг эзэлж, өмнөх оны мөн үеэс эцсийн хэрэглээ 6.8 пунктээр, бараа, үйлчилгээний цэвэр экспорт 3.6 пунктээр нэмэгдэж, хөрөнгийн нийт хуримтлал 10.4 пунктээр буурсан байна.

газруудаас авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээг үнэлэн, хязгаарлалтын арга хэмжээний индекс боловсруулснаас Монгол Улс 2020.11.30-ны байдлаар 100 онооноос 85.19 оноотойгоор хатуу арга хэмжээ авч буй орнуудын тоонд орж байгаа юм.

COVID-19: Government Response Stringency Index, Dec 1, 2020

Our World in Data

This is a composite measure based on nine response indicators including school closures, workplace closures, and travel bans, rescaled to a value from 0 to 100 (100 = strictest). If policies vary at the subnational level, the index is shown as the response level of the strictest sub-region.

Source: Hale, Webster, Petherick, Phillips, and Kira (2020). Oxford COVID-19 Government Response Tracker – Last updated 2 December, 00:01 (London time)
Note: This index simply records the number and strictness of government policies, and should not be interpreted as 'scoring' the appropriateness or effectiveness of a country's response.
OurWorldInData.org/coronavirus • CC BY

Зураг 3. КОВИД-19 цар тахлын эсрэг улс Засгийн газруудаас авсан хязгаарлалтын арга хэмжээний индекс¹⁷⁹

Монгол Улсын хувьд Олон улсын байгууллага, хөгжлийн түнш орнуудаас төсвийн дэмжлэг, төслийн санхүүжилтэд нийт 418.9 сая ам.долларын гэрээ хэлцэл байгуулсан. Үүнээс төсвийн дэмжлэг хэлбэрээр 199.5 сая ам.доллар, төслийн санхүүжилт хэлбэрээр 32.8 ам.долларыг тус тус авсан байна. Эдгээр зээл, тусламжийн хөрөнгийг КОВИД-19 цар тахалтай тэмцэх эрүүл мэндийн тогтолцооны бэлэн байдлын хангах, оношилгоо, эмчилгээний тоног төхөөрөмжөөр эрүүл мэндийн байгууллагуудыг хангах, иргэдийн орлогыг хамгаалах, эдийн засгийг идэвхжүүлэх арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд зарцуулж байна.¹⁸⁰

Бүс нутгийн нөхцөл байдлын тойм (Төв Ази)¹⁸¹

Төв Азийн бүс нутгийн улс орнуудыг¹⁸², дэлхийн зарим улс оруудтай харьцуулж үзэхэд (ЭЗХАХБ-аас 2020.11.16-нд гаргасан мэдээ) хатуу чанга хөл хорионы дэглэм, арга хэмжээ авч хэрэгжүүлсэн нь КОВИД-19 нас баралтын үзүүлэлтээр бусад бүс нутгаас харьцангуй бага байгаад нөлөөлсөн бөгөөд 9-10 сарын байдлаар зөвхөн Киргиз Улсад өвчлөлийн тоо эрс нэмэгдсэн байна. Нас баралтын тоогоор Киргиз Улс /42-рт/ нас баралт хамгийн өндөр 50 улсын тоонд багтаж байна. Харин Казахстан 61-рт, Афганистан 86-рт, Узбекистан 109-р байранд тус тус эрэмбэлэгдэж байна.

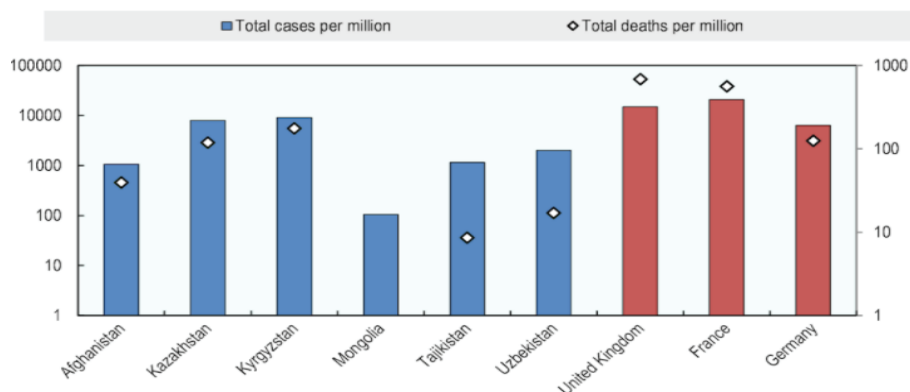
¹⁷⁹<https://ourworldindata.org/grapher/covid-stringency-index?stackMode=absolute&time=2020-12-01®ion=World>

¹⁸⁰ Монгол Улсын Засгийн газраас КОВИД-19 цар тахалтай холбоотой авч буй гадаадын зээл, тусламжийн дүн, зарцуулалттай холбоотой дэлгэрэнгүй мэдээллийг дараах холбоосоор орж үзнэ үү. /2020.11.18/ https://mof.gov.mn/article/entry/News_2020_11_19

¹⁸¹ Мөн тэнд

¹⁸² <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-crisis-response-in-central-asia-5305f172/>

Figure 1. Total COVID-19 cases and deaths in Central Asia and selected OECD countries (log scale)

Зураг 4. Төв Ази болон ЭЗХАХБ-ын зарим гишүүн орнуудын КОВИД-19 бүртгэгдсэн тохиолдол болон нас баралтын тоо (1 сая хүн амд ногдох халдварын тоо, 1 сая хүн амд ногдох нас баралтын тоо)

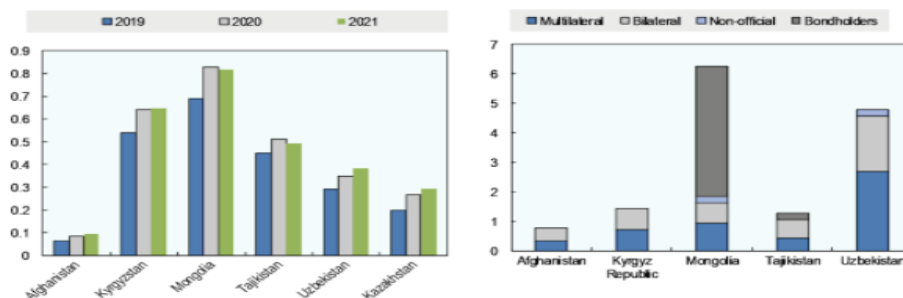
Төв Азийн ихэнх улс орнууд цар тахлын тархалтыг харьцангуй амжилттай хязгаарлаж, хөл хорионы хатуу дэглэм тогтоосон хэдий ч цар тахлын бүс нутгийн эдийн засагт үзүүлэх нөлөө КОВИД-19-ийн анхны тохиолдол бүртгэгдэхээс өмнө ч илэрч байсан. Бүс нутаг нь цагаачдын мөнгөн гуйвуулга, олборлох салбарын экспорт зэргээс ихээхэн хамааралтай байдаг тул хил хаагдсан, олон улсын эрэлт буурсан зэргээс шалтгаалж 2-р сарын эхээр өсөлтийн хэтийн төлөвт нөлөөлж эхэлсэн. Үүний зэрэгцээ, үйлдвэрлэл, экспортын харьцангуй бага төрөлжсөн бүтэц, хувийн хэвшлийн хязгаарлагдмал хэмжээ, албан бус эдийн засгийн хэмжээ өндөр, мөн төсөвт ирж буй ачаалал өндөр зэрэг нь зарим улс орнуудад хямралын эсрэг хариу арга хэмжээ авахад хүндэл үзүүлж байгаа юм.

Эдийн засгийн нөхцөл байдал Хамгийн сүүлийн урьдчилсан тооцоогоор бүс нутгийн эдийн засаг энэ жил дунджаар 1.7%-иар агшина гэж тооцоолж байгаа бөгөөд энэ үзүүлэлт нь Төв Азийн улс орнуудын хувьд харилцан адилгүй юм. Тухайлбал, албан ёсны мэдээллээр (Дэлхийн банк, 2020) (ОУВС, 2020) Киргиз Улсын хувьд 12.6%-ийн агшилттай байх бол Туркменистан Улсын хувьд 1.8%-ийн өсөлттэй байх тооцоол гарсан байна. Улс орнууд 7-р сараас хатуу хөл хориог зөөлрүүлж эхэлснээс хойш дамжин өнгөрөх болон ажлын байрны хөдөлгөөн аажмаар нэмэгдэж, дотоодын эдийн засгийн идэвхжилийг сэргээж байгаа хэдий ч эдийн засгийн өсөлт удаашралтай байх юм. Эдийн засгийн урьдчилсан таамаглалаар 2021 онд огцом сэргэх төлөвтэй байгаа боловч халдварын шинэ давлагаа гарах, болон хатуу хөл хорио тогтоох нөхцөлд өсөлт мэдэгдэхүйц удааширч магадгүй гэж ЭЗХАХБ-аас дүгнэсэн байна.

Төв Азийн эдийн засгийн худалдааны хамаарлыг харгалзан үзвэл тэдний ойрын хэтийн төлөв дэлхийн чиг хандлагаас ихээхэн хамаарахаар байна. Өдгөө ЭЗХАХБ нь дэлхийн ДНБ-ийг 2020 онд 4.5%-иар буурна гэж таамагласан байна. Энэ онд Хятадаас бусад бүх G20-ийн эдийн засаг агших төлөвтэй байгаа бөгөөд цар тахалд хамгийн ихээр нэрвэгдэж буй улс орнуудын ДНБ 10% буурах үзүүлэлттэй байна. Дэлхий даяар энэ жил л гэхэд 90 орчим сая хүнийг туйлын ядуу зэрэгт оруулж болзошгүй байгаа нь нэг жилийн дотор 14%-иар өссөн үзүүлэлт юм. Энэ нь 2021 онд энэ тоо нэмэгдэх магадлалтай юм.

Цар тахлын тархалтын үр нөлөөний хувьд хот, хөдөө, бүс нутгуудад ялгаатай нөлөөллийг үзүүлж болзошгүй юм. Худалдааны болон дэлхийн эрэлтийн цаашдын удаашрал нь хөдөө аж ахуй, уул уурхай, аялал жуулчлал зэрэг арилжаалагдах боломжтой үйл ажиллагаанаас илүү хамааралтай хөдөө орон нутгийн эдийн засагт хүндээр тусах юм. Энэ нь бүс нутгийн бодлого болон хот, хөдөөгийн ялгаатай байдлыг илтгэнэ. Хэдийгээр хөдөө орон нутагт халдвар тархах эрсдэл бага ч эрүүл мэнд, нийгмийн дэд бүтэц харьцангуй муу байх бөгөөд Төв Азийн бүс нутгийн орон нутгийн оршин суугчид бүхэлдээ алсаас буюу зайнаас ажиллах боломж тааруу байгаа юм. Үүнээс гадна, (ялангуяа дижитал) дэд бүтцийн чанар, онлайн буюу цахим сургалтын хүртээмж, дижитал ур чадвар сул байгаа юм. Төв Азийн ихэнх хэсэгт интернэт, үүрэн холбооны өргөн зурвасын холболтын зардал нь иргэдийн орлоготой харьцуулахад нэлээд өндөр байна юм. Өөр нэгэн чухал зүйл бол алсын зайнаас ажиллах чадвар нь ур чадварын түвшингээс хамаарч өөр өөр байдаг, өөрөөр хэлбэл тэгш бус байдлын нэг хэлбэр нөгөөгөө бэхжүүлдэг. Ур чадварын болон дижитал ялгаатай байдал (чадвар, хүртээмжийн хувьд хоёулаа) Төв Азийн хувьд шинэ сорилт биш боловч энэ цаг үед урьд урьдынхаас илүү хурцаар тавигдаж байгаа юм. Ийнхүү ихэнх улс орнууд онлайнаар суралцах боломжийг хангах чанарт илүү их хөрөнгө оруулах шаардлагатай юм.

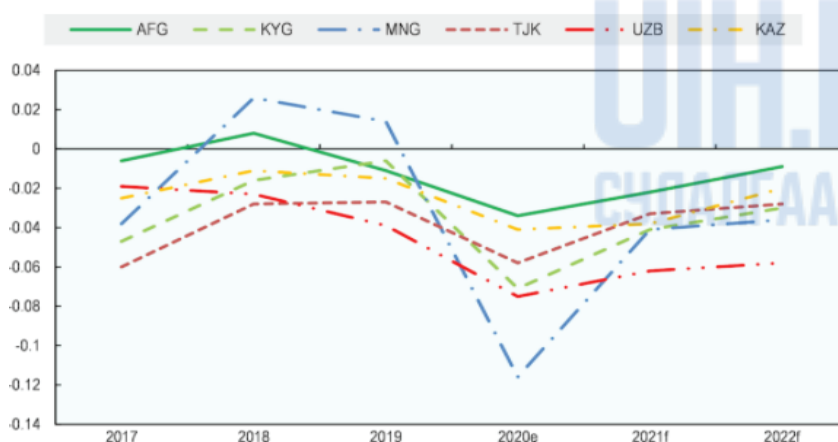
Figure 6. **Debt levels (%GDP) and total debt service across Central Asia**

Note: Turkmenistan data non available; Non-official includes bondholders, commercial banks and other private entities.

Source: (World Bank, 2020[3]).

Figure 7. **General government fiscal balances in Central Asia**

Note: Turkmenistan data not available.

Source: (World Bank, 2020[37]).

Төв Азийн бүс нутаг дахь хариу арга хэмжээ

ЭЗХАХБ-аас гаргасан судалгаанаас үзэхэд¹⁸³ КОВИД-19 хариу арга хэмжээ нь бүс нутгийн хэмжээнд харилцан адилгүй байгаа бөгөөд i) Засгийн газруудын эрүүл мэндийн нөхцөл байдлыг үнэлэх үнэлгээ, ii) төсвийн чадавхыг илтгэж байна. (Хүснэгт 1).

Эхний бүлэг улсууд (Казахстан, Монгол, Узбекистан) түргэн шуурхай хариу арга хэмжээ авч, хөл хорионы хатуу дэглэм тогтоож, хилээ хааж, эдийн засгийн томоохон дэмжлэгүүдийг үзүүлсэн. Хямрал улам даамжрах үед дээрх улс орнууд тэд халдвараас хамгаалах болон санхүүгийн арга хэмжээг авч эхэлсэн бөгөөд зуны улиралд аажмаар арга хэмжээг сулруулж эхэлсэн. Хоёр дахь бүлэг улсууд (Афганистан, Киргиз) нөхцөл байдлыг эрт хүлээн зөвшөөрсөн боловч зарим талаараа олон нийтийн чадавх, бодлогын явц төвөгтэй зэрэгтэй холбоотойгоор хожуу арга хэмжээ авч эхэлсэн. Хариу арга хэмжээ нь төсвийн хязгаарлагдмал байдал, олон улсын яаралтай зээл тусламжийн хэрэгцээ нэмэгдсэн зэргээ хязгаарлагдсан байна. Гурав дахь бүлгийн улсууд (Тажикстан, Туркменистан) КОВИД-19-ийн тохиолдол цөөн, эсхүл огт бүртгэгдээгүй бөгөөд хязгаарлагдмал, төвлөрсөн бодлогын арга хэмжээнүүдийг аажмаар нэмж боловсруулсан.

Олон улсын хөдөлгөөний хязгаарлалтын тухайд зөвхөн Афганистан Улс иргэний хөдөлгөөнийг нэвтрүүлэхээр хилээ нээсэн. Туркменистан, Монгол Улсад аялах нь бараг бүхэлдээ хаалттай хэвээр байгаа бол Казахстан, Киргизстан, Тажикистан Улсад зөвхөн тодорхой улс орнуудаас, хорио цээрийн хатуу шаардлага хангасны үндсэн дээр аялах, нэвтрэхийг зөвшөөрч байна (IATA, 2020).

Хүснэгт 1.Төв Азийн бүс нутгийн улс орнуудын хариу арга хэмжээ

Арга хэмжээ	Ерөнхий үнэлгээ	Цар тахлыг барьж тогтоох арга хэмжээ			Макро эдийн засаг	Төсвийн бодлого, бусад /ААН-д чиглэсэн/		
Улсын нэр	Бодлогын хариу арга хэмжээ	Барьж тогтоох арга хэмжээ	Эрүүл мэндийн дэмжлэг	Орлогын дэмжлэг	Зохицой бодлого	Санхүү	Татвар	Цахимжуулалт
Казахстан	Өндөр	тийм	тийм	тийм	тийм	тийм	тийм	тийм
Монгол	Өндөр	тийм	тийм	тийм	тийм	тийм	Хяз.	тийм
Узбекистан	Өндөр	тийм	тийм	тийм	тийм	тийм	тийм	тийм
Афганистан	Хяз.	тийм	тийм	Хяз.	тийм	Хяз.	Хяз.	Үгүй
Киргиз	Хяз.	тийм	тийм	Хяз.	тийм	тийм	Хяз.	тийм
Тажикстан	Бага	Хяз.	Хяз.	Хяз.	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй
Туркменистан	Бага	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй

Тийм - үндэсний хэмжээний төлөвлөгөө, арга хэмжээ

Хяз. /Хязгаарлагдмал - хязгаарлагдмал хүрээ, эсхүл хэмжээтэй зохицуулалт/хязгаарлалт

Үгүй - ямарваа нэгэн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлээгүй

¹⁸³ Мөн тэнд

Хөл хорионы хоёр дахь давлагаа илүү орон нутгийн шинжтэй/хязгаарлагдмал хүрээтэй

Цар тахлын хоёр дахь давлагаатай холбоотойгоор Төв Азийн улс орнууд бусад улс орнуудын адил халдварын хоёр дахь давлагаанаас урьдчилан сэргийлэх үүднээс хязгаарлалт, хөл хорионы хатуу арга хэмжээ авч магадгүй юм. Төв Азийн Засгийн газруудын цар тахлын хоёр дахь давлагааны үр нөлөөг багасгах бодлогын хариу арга хэмжээ нь хэд хэдэн орны хэрэгжүүлж буй орон нутгийн шинжтэй/хязгаарлагдмал хүрээтэй, зорилтот бүлэгт чиг хандлагыг дагаж, эдийн засгийн зарим салбарыг нээлттэй байлгах, нийгмийн эмзэг бүлгийн хамгаалалтыг хамгийн дээд хэмжээнд байлгах, арга хэмжээнүүд нь орон нутгийн эрсдэл, хэрэгцээтэй нийцэж байгаа эсэхэд анхаарлаа хандуулах болно.

Тухайлбал, Казахстан Улсын Засгийн газар, орон нутгийн засаг, захиргаанаас орон нутгийн дэгдэлтэд тохирсон бүс нутгийн хатуу дэглэмийг чангаруулж, хүн амын зарим бүлэгт чиглэсэн хязгаарлалт тогтоож, хэд хэдэн хотод 65-аас дээш насны хүмүүсийн шилжилт хөдөлгөөнийг хязгаарласан. Үүнтэй адил Киргиз Улсад 9-р сарын сүүлчээр Баткен бүс нутагт зорчих дотоод хязгаарлалтуудыг тогтоож, Узбекистан, Тажикстан Улсаас тухайн бүс нутгаар дамжин зорчих аялагч, жуулчид PCR шинжилгээ өгөх бол Засгийн газраас сургуулиудыг хаах тухай шийдвэрийг орон нутгийн засаг захиргаанд хүргүүлсэн байна.

Сүүлийн хэдэн сарын туршлага, нөхцөл байдлаас үзэхэд Засгийн газруудаас авч хэрэгжүүлж хариу арга хэмжээ нь орон нутгийн нөхцөл байдалд илүү нийцсэн байж болох ч дотоод болон олон улсын хэмжээнд үүсэж буй зохицуулалтын шинэ сорилтууд нь төв ба орон нутгийн эрх барих байгууллагаас гаргаж буй хязгаарлалтын шийдвэрийг уялдуулж зохицуулах, хурдан өөрчлөгдөж болзошгүй нөхцөл байдалд хариу үзүүлэх чадавх, нөөц бололцоотой байхыг шаардаж байгаа юм.

IMF: Олон Улсын Валютын Сангаас КОВИД-19 цар тахлын эсрэг хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ

Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС) нь дэлхий нийтийг хамраад буй коронавирус цар тахлын үеэр эдийн засгийн хямралд өртөөд байгаа, нэн ялангуяа эдийн засаг нь хүнд цохилтонд орсон улс орнуудад санхүүгийн дэмжлэг тусалцаа үзүүлж, эдийн засгаа сэргээхэд нь тэдгээр улсуудад хөшүүрэг нь болоход чиглэн ажиллаж байна. ОУВС болон Дэлхийн Банкны жил бүрийн хамтарсан хуралдааны өмнө ОУВС-ийн Гүйцэтгэх захирал Кристалина Георгиева хэлэхдээ “Дэлхийн эдийн засаг коронавирус цар тахлын хямралын гүнээс гарахаар мацаж эхэлж буй боловч энэхүү гамшгаас бүрэн салах хол байна” гэсэн байна. Урьд өмнө тохиолдож байгаагүй дэлхий дахиныг хамарсан энэ хямралын үед ОУВС нь дэлхийн улс орнуудад бодлогын зөвлөгөө, санхүүгийн тусламж дэмжлэг, эдийн засгаа сэргээх боломж бололцоог нь нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх, ядуу буурай улс орнуудын өрийг тэглэх зэрэг арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлж байна.

ОУВС нь цар тахалд эдийн засаг нь хүндээр нэрвэгдсэн гишүүн орнууддаа санхүүгийн зээл тусламж болон өрнөөс чөлөөлөх үйлчилгээ үзүүлж байгаа болно. 2020 оны Гуравдугаар сарын сүүлээс олон төрлийн зээл тусламжийн үйлчилгээгээрээ дамжуулан дэлхийн улс орнуудад эдийн засгаа сэргээх, тогтворжуулах үйл ажиллагаанд зориулан зээл тусламж олгож, Гамшгаас чөлөөлөх тусламжийн сангийн санхүүжилтээр зарим гишүүн орнуудын өрийг

тэглэх үйлчилгээ үзүүлсэн байна. ОУВС нь өөрийн зээлийн боломжит 1 их наяд долларын ¼ буюу 250 тэрбум долларыг гишүүн орнууддаа зээл олгох болон зарим улс орнуудын өрийг тэглэхээр төсөвлөсөн байна. Гишүүн орнууд энэхүү зээл тусламжийн зарцуулалтад хариуцлагатай, нээлттэй хандах шаардлагатай байна.

Дэлхийн 5 бүсийн 83 улсад 102,150.73 ам долларын санхүүгийн зээл тусламжийг олгоод байна.¹⁸⁴ Гамшгаас чөлөөлөх тусламжийн сангийн санхүүжилтээр дэлхийн 29 улсын 488.7 сая ам долларын өрийг тэглээд байна. ОУВС нь дараах 7 төрлийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.¹⁸⁵

1. Санхүүгийн яаралтай тусламж дэмжлэг

КОВИД-19 цар тахал дэгдсэн үеэс ОУВС нь дэлхийн 100 гаруй улсаас ирүүлсэн санхүүгийн яаралтай тусламжийн хүсэлтэд хариу үзүүлэн ажиллаж байна. Энэ хямралын үеэр гишүүн орнуудаас ирүүлж буй санхүүгийн тусламжийн эрэлт хэрэгцээ эрс ихэссэнтэй холбогдуулан яаралтай тусламж үйлчилгээ үзүүлэх боломжийг хоёр дахин нэмэгдүүлэн ажиллаж байна.

ОУВС-ийн Удирдах зөвлөлийн зөвшөөрснөөр одоогоор санхүүгийн яаралтай тусламжийг 76 улс орон хүлээн аваад байна. 2020 оны 6-р сараас хойш, зээл тусламж үзүүлэх бусад журмын дагуу дэлхийн нийт 81 улс оронд санхүүгийн тусламж үзүүлээд байна.

2. Зээлээс чөлөөлөх санхүүгийн тусламж

ОУВС нь журмын дагуу, Гамшгаас чөлөөлөх тусламжийн сангаараа дамжуулан зээлээс чөлөөлөх үйлчилгээний цар хүрээгээ өргөжүүлж, 2020 оны Дөрөвдүгээр сараас 2021 оны Дөрөвдүгээр сар хүртэлх хугацаанд өөрийн гишүүн 29 ядуу буурай орнуудыг сонгон санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэн ажиллаж байна. Энэхүү зээлээс чөлөөлөх санхүүгийн дэмжлэгийн үр дүнд эдгээр улс орнууд нь өөрсдийн санхүүгийн нөөц боломжоо КОВИД-19 цар тахалтай тэмцэх үйл ажиллагаанд голлон хандуулж, эмнэлгийн яаралтай тусламж үйлчилгээ болон бусад нэн шаардлагатай арга хэмжээнд зориулах боломжтой болж байгаа юм.

ОУВС нь донор орнуудаас Гамшгаас чөлөөлөх тусламжийн санд үзүүлэх хандиваа нэмэгдүүлэхийг уриалснаар ядуу буурай орнуудыг зээлээс чөлөөлөх энэхүү үйл ажиллагаа 2022 оны Дөрөвдүгээр сар хүртэл үргэлжлэх боломжтой болох юм.

3. Хоёр талын хэлцэл дээр үндэслэн зээл олгох

ОУВС нь Дэлхийн Банктай хамтран цар тахлын нөлөөнд нэрвэгдээд буй бага орлоготой ядуу буурай улс орнуудын эдийн засгийн байдлыг харгалзан үзэж 2020-03-25-нд эдгээр орнуудын Зээл төлөлтийг хойшлуулахыг уриалсан байна. Үүний хариуд 2020-04-15-нд Их 20 нь ядуу буурай орнуудын зээл төлөлтийн хугацааг 2020 оны сүүл хүртэл сунгасан бөгөөд 2020 оны Аравдугаар сард зээл төлөлтийн хугацааг дахин 2021 оны Зургадугаар сарын сүүл болгон сунгасан байна.

Энэхүү санаачлагын үр дүнд Их 20 нь дээр дурдсан хугацаанд 73 ядуу буурай орны зээл төлөлтийг хойшлуулсан байна. Үүний үр дүнд эдгээр улс орнуудын санхүүгийн хүндрэлийг хэсэг хугацаанд хөнгөвчилж, эдгээр орнууд нь КОВИД-19-

¹⁸⁴ <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/COVID-Lending-Tracker#AFR>

¹⁸⁵ <https://www.imf.org/en/About/FAQ/imf-response-to-covid-19>

ийн нөлөөнөөс үүдсэн эдийн засгийн хүндрэлээ даван туулахад өөрсдийн нөөц бололцоог чиглүүлэх боломжтой болсон байна.

Олон Улсын Санхүүгийн Байгууллага (International Institute for Finance) нь дээрх жишгээр хувийн хэвшлийн зээлдэгч нарт мөн зээл төлөлтийн хугацааг хойшлуулах санал гаргасан бөгөөд 2020 оны Тавдугаар сард энэхүү санаачлагын хүрээнд Хувийн хэвшлийн оролцооны журмыг боловсруулан гаргасан ба энэ нь зөвхөн сайн дурын үндсэн дээр хэрэгжинэ. ОУВС ба Дэлхийн банк нь зээл төлөлтийг 2021 оны сүүл хүртэл хойшлуулахыг дэмжиж байгаагаа илэрхийлсэн. Үүний хариуд “Их 20” 2021 оны Дөрөвдүгээр сард болох ОУВС ба Дэлхийн банкны хамтарсан Хаврын хуралдааны үеэр зээл төлөлтийн хугацааг хойшлуулах асуудлыг судлан, хариу өгөхөө мэдэгдсэн байна.

4. Хөрвөх чадварыг сайжруулах

ОУВС нь дэлхий дахины санхүүгийн аюулгүй байдлыг баталгаажуулахын тулд Богино хугацааны хөрвөх үйлчилгээг бий болгосон байна. Тухайн үйлчилгээ нь богино хугацааны боломжит санхүүгийн дэмжлэгийг үзүүлэхэд зориулагдсан юм.

5. Одоо явагдаж буй зээл олголтыг зохицуулах

ОУВС нь одоогоор явагдаж буй зээл олголтын хөтөлбөрийн цар хүрээг нэмэгдүүлж, улс орнуудад өөрсдийн санхүүгийн нөөц бололцоог коронавирус цар тахлын тархалтыг хязгаарлаж, нэн шаардлагатай эмнэлгийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн худалдан авалтанд зарцуулах боломжийг нээж өгч байгаа болно.

6. Бодлогын зөвлөмж

ОУВС нь эдийн засгийн хөгжлийн төвшин болон цар тахлын нөлөөг дэлхий дахин, бүс нутаг, улс орны хэмжээнд хянаж, хямралыг даван гарах, эдийн засгийг дахин сэргээх боломжийг бүрдүүлэх, эмзэг бүлгийг хамгаалах гэх мэт бодлогыг боловсруулан, санал болгож байна.

7. Нөөц бололцоог нэмэгдүүлэх

Энэхүү цар тахлын эсрэг ОУВС нь дэлхийн 160 гаруй улс орнуудад нөхцөл байдалд нь тохирсон шаардлагатай бодлогын зөвлөмжийг цаг тухайд нь өгч ажиллаж байгаа ба ингэснээр тухайн улс орнууд мөнгөний зохицуулалт, санхүүгийн хяналт, цахим орчны аюулгүй байдал гэх мэт яаралтай асуудлуудаа шийдвэрлэх боломжтой болж байна. Ялангуяа, ОУВС нь хариуцлага, хамгаалалтыг бууруулалгүйгээр улс орнуудын бизнес эрхлэгчид болон хувь хүмүүсийн үйл ажиллагааг алдагдуулахгүй зорилгоор тухайн улс орнуудын татвар болон төсвийн байгууллагуудтай хамтран ажиллаж байна. Түүнчлэн ОУВС-ийн мэргэжилтнүүд нь зээлийн зохицуулалтын бодлогыг өөрчлөх, шинэчлэх асуудал дээр улс орнуудтай хамтран ажиллаж байна. Мөн түүнчлэн улс орнуудын засгийн газрын албан хаагчид болон нийт иргэдэд зориулан цахим сургалтыг зохион байгуулж байгаа бөгөөд Youtube Сургалтын цахим хуудсанд (Learning Channel on YouTube) иргэдийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, богино хэмжээний сургалтын бичлэгүүдийг байрлуулж байна.